
Sociologia jurídica

PID_00243447

Manuel Calvo García
Teresa Picontó Novales

Material docent de la UOC

Manuel Calvo García

Catedràtic. Coordinador del Laboratori de Sociologia Jurídica de la Universitat de Saragossa.

Teresa Picontó Novales

Professora titular de Filosofia del dret i Sociologia jurídica a la Universitat de Saragossa.

Segona edició: febrer 2017

© Manuel Calvo García, Teresa Picontó Novales

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2017

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Oberta UOC Publishing, SL

Dipòsit legal: B-5.431-2017

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Introducció

Aquests materials docents s'han elaborat amb l'objectiu de proporcionar una perspectiva introductòria a la sociologia jurídica per a estudiants del grau de Criminologia. En aquest sentit, es pretén proporcionar informacions bàsiques i conceptes elementals sobre els àmbits teòrics i metodològics d'aquesta disciplina. Ara bé, l'objectiu no serà tant el de subministrar-ne un saber "enciclopèdic", com facilitar eines per a l'anàlisi dels fenòmens jurídics des d'un enfocament interdisciplinari.

Per definició, la sociologia jurídica ha d'assumir aquesta dimensió interdisciplinària, ja que en el fons la seva raó de ser rau en el reconeixement que no hi ha un únic enfocament per a l'estudi del dret basat en l'aproximació formal al coneixement del dret positiu a l'estil de les disciplines jurídiques de caràcter tècnic, és a dir, el que es coneix com el *black-letter law*. L'enfocament sociojurídic, per contra, té com a objectiu la descripció i comprensió del dret com a fenomen social, conjuminant eines metodològiques de diversos camps científics, en particular de les ciències jurídiques i les ciències socials.

Precisament, una de les utilitats de la sociologia jurídica com a disciplina orientada a facilitar eines per a l'anàlisi dels fenòmens juridicopolítics rau en la seva vocació interdisciplinària. En aquest sentit, podrà servir per a tendir ponts entre les ciències socials i jurídiques, i completar la perspectiva dels juristes amb enfocaments procedents de l'economia i la sociologia, i, sobretot, fomentar la interconnexió amb matèries que podríem denominar *frontereres*, com la ciència política, les ciències de l'administració, l'antropologia jurídica, i, en particular, la sociologia del control social i la mateixa criminologia. Aquest serà un dels objectius bàsics d'aquests materials, si bé tenint molt en compte la necessitat de no incórrer en reiteracions, per la qual cosa en relació amb alguns temes ens limitarem a simples remissions o a introduir qüestions que s'abordaran en altres assignatures del grau.

D'acord amb els plantejaments avançats, els continguts d'aquesta introducció a la sociologia jurídica buscaran proporcionar informacions i eines conceptuals o tècniques que permetin desenvolupar competències analítiques i crítiques per reflexionar sobre la dimensió social dels fenòmens i les institucions jurídiques. Amb aquesta finalitat, aquests materials s'han estructurat en quatre mòduls didàctics en els quals s'aborda, en primer lloc, una introducció a les perspectives sociojurídiques sobre el dret; en segon lloc, es revisaran alguns dels principals plantejaments de la teoria social sobre el dret; en tercer lloc, es presentaran algunes qüestions relacionades amb la recerca empírica dels fenòmens jurídics, i, finalment, en quart lloc, s'abordaran temes relacionats amb la teoria sociojurídica del dret.

Segons el que hem exposat, el mòdul 1 facilitarà una aproximació a la sociologia jurídica revisant-ne l'origen i els enfocaments epistemològics i temàtics. A partir d'aquí, perfilarem els tres principals camps entorn dels quals se centren els estudis sociojurídics: la teoria sociològica del dret, la sociologia empírica del dret i l'orientació de la teoria del dret i les ciències jurídiques cap a una perspectiva sociojurídica. Els tres mòduls següents es dediquen a exposar les qüestions més rellevants en cadascun d'aquests àmbits temàtics.

En el mòdul 2, segons l'anterior, ens ocuparem de revisar les aportacions que des de la teoria social s'han fet sobre els fenòmens juridicopolítics. Ara bé, atès que estudiar totes les aportacions que des del camp de les ciències socials s'han fet sobre el dret seria desproporcionat per als objectius d'aquest curs, s'aprofundirà tan sols en algunes d'aquestes aportacions. En particular, ens centrarem en alguns plantejaments que considerem especialment rellevants i ho farem amb un enfocament pedagògic, contraposant les tesis conflictualistes amb els enfocaments funcionalistes de l'anomenat *paradigma del consens*. Completarem aquest panorama teòric fent referència a les aportacions que s'han fet des de les ciències socials en relació amb dues de les principals funcions del dret en les nostres societats: les funcions de control social i les relacionades amb el canvi social. A més, hi inclourem un apartat per introduir el significat i les possibilitats de la perspectiva de gènere en l'anàlisi sociojurídica, un enfocament que considerem ineludible en les ciències socials.

En el mòdul 3, s'estudiaran la utilització de les tècniques i els mètodes de recollida de dades en el camp de la sociologia jurídica, fent especial referència a les qüestions metodològiques més específiques d'aquest àmbit. En aquest mòdul també es revisaran els principals camps d'aplicació de la sociologia jurídica.

Finalment, en el mòdul 4, s'avançaran alguns dels principals temes relacionats amb la teoria sociojurídica del dret. Aquesta aproximació ens ajudarà a observar les transformacions del dret i les noves funcions d'aquest, qüestions entorn de les quals s'articularà la breu presentació dels seus continguts que es farà en aquestes pàgines. En particular s'abordan temes actualment en auge, com el pluralisme jurídic, la globalització, el desenvolupament d'un dret regulador o els nous procediments de resolució de conflictes.

Com a conclusió, podríem dir que els mòduls docents de l'assignatura *Sociologia jurídica* aporten una visió introductòria sobre aquesta matèria. S'han elaborat buscant, d'una banda, la concisió i, de l'altra, la seva utilitat analítica per a reflexionar sobre els fenòmens jurídics des d'una perspectiva interdisciplinària. En aquest sentit, volen ser una eina que tendeixi ponts entre les diverses disciplines que tenen a veure amb l'estudi i la consideració dels fenòmens jurídics i les activitats que d'una manera o una altra tenen relació amb el dret.

Objectius

Els objectius i les competències que haureu d'aconseguir una vegada treballats els continguts d'aquests materials són:

1. Identificar i fer operatius els plantejaments i les eines analítiques de la sociologia jurídica.
2. Explorar i aconseguir informació elemental sobre els orígens i el desenvolupament d'aquesta disciplina.
3. Obtenir un coneixement bàsic sobre el tractament del dret com a fenomen social i mecanisme de control en la teoria social i en les teories sociològiques del dret.
4. Ser capaços d'analitzar des d'una perspectiva interdisciplinària les diferents dimensions socials dels fenòmens i les institucions jurídiques.
5. Conèixer les teories del canvi social i les seves interrelacions amb el canvi jurídic, prestant especial atenció a la utilització del dret com a instrument de transformació social.
6. Ser capaços d'aprofundir en l'anàlisi del dret com a mecanisme de control social, fent atenció a la incidència de les transformacions jurídiques en aquest àmbit.
7. Ser capaços d'integrar la perspectiva de gènere en l'anàlisi dels fenòmens sociojurídics.
8. Adquirir un coneixement elemental de l'aplicació de les principals tècniques de recerca i recollida de dades a la producció normativa, la praxi jurídica i els fenòmens jurídics en general.
9. Conèixer els resultats aconseguits per la recerca sociojurídica en alguns dels seus principals camps d'aplicació.
10. Ser competents per a avaluar elementalment el disseny i la realització de recerques empíriques de caràcter sociojurídic.
11. Desenvolupar recursos epistèmics per a analitzar des d'una perspectiva sociojurídica, amb capacitat crítica i creativa, els fenòmens jurídics, la producció normativa i l'aplicació del dret.

12. Ser capaços d'avaluar la praxi juridicopolítica des d'una perspectiva transversal i sistèmica.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Perspectives sociojurídiques sobre el dret

Manuel Calvo García i Teresa Picontó Novales

1. Dret i societat. Aproximacions al seu estudi
2. Els orígens de la sociologia jurídica
3. Orientacions de la sociologia jurídica: un intent de síntesi
4. Quina sociologia jurídica?

Mòdul didàctic 2

Dret i poder en la teoria social

Manuel Calvo García i Teresa Picontó Novales

1. El dret en la teoria social
2. Projeccions sociojurídiques de les teories conflictualistes i del consens
3. Alguns temes i cruïlles teòriques

Mòdul didàctic 3

La recerca empírica en l'àmbit de la sociologia jurídica

Manuel Calvo García i Teresa Picontó Novales

1. La recerca empírica en l'àmbit sociojurídic
2. Els camps d'aplicació de la recerca sociojurídica
3. Algunes qüestions metodològiques
4. La recerca sociojurídica

Mòdul didàctic 4

Teoria sociojurídica del dret

Manuel Calvo García i Teresa Picontó Novales

1. Cap a una teoria sociojurídica del dret
2. Velles i noves funcions socials del dret
3. El dret regulatiu
4. Pluralisme jurídic
5. Resolució de conflictes

Bibliografía

Bibliografía general

Añón, M. J.; Bergalli, R.; Calvo, M.; Casanovas, P. (ed.) (1998). *Derecho y Sociedad*. València: Tirant lo Blanch.

Arnaud, A. J.; Fariñas Dulce, M. J. (1996). *Sistemas jurídicos. Elementos para un análisis sociológico*. Madrid: Universidad Carlos III de Madrid.

Calvo García, M. (1995). "La investigación socio-jurídica en España: estado actual y perspectivas". A: Roberto Bergalli (ed.). *¿Para qué la Sociología jurídica en España?* (pàg. 17-46). Oñati: Instituto Internacional de Sociología Jurídica.

Calvo García, M. (2005). *Transformaciones del Estado y del Derecho*. Bogotá: Universidad Externado.

Carbonnier, J. (1997). *Sociología jurídica*. Madrid: Tecnos.

Cotterrell, R. (1991). *Introducción a la sociología del derecho* (trad. Carlos Pérez Ruiz). Barcelona: Ariel.

Deflem, M. (2008). *Sociology of Law. Visions of a Scholarly Tradition*. Cambridge University Press.

Díaz, E. (1988). *Sociología y filosofía del derecho*. Madrid: Taurus.

Evan, W. (1962). *Law and Sociology. Exploratory Essays*. Nova York: Free Press.

Ferrari, V. (2000). *Acción jurídica y sistema normativo. Introducción a la Sociología del Derecho*. Madrid: Instituto de Derechos Humanos Bartolomé de las Casas / Dykinson.

Freeman, M. (ed.) (2006). *Law and Sociology. Current Legal Issues* (vol 8). Oxford: Oxford University Press.

Galligan, D. J. (2007). *Law in Modern Society*. Oxford: OUP - Clarendon Law Series.

García Amado, J. A. (coord.) (2001). *El Derecho en la Teoría Social: Diálogo con Catorce Propuestas Actuales*. Madrid: Dykinson.

García Villegas, M. (2013). *Normas de papel: La cultura del incumplimiento de reglas*. Bogotá: Siglo Del Hombre Editores.

García Villegas, M. (2010). *Sociología y crítica del derecho*. México: Fontamara.

Nobles, R.; Schiff, D. (2014). *Law, society and community: Socio-legal essays in honour of Roger Cotterrell*. Farnham: Ashgate.

Picontó Novales, T. (2000). *En las fronteras del derecho. Estudio de casos y reflexiones generales*. Madrid: Dykinson.

Robles Morchón, G. (1997). *Sociología del derecho* (2a. ed.). Madrid: Civitas.

Rodríguez Garavito, C. (2015). *Law and society in Latin America: A new map*. Nova York: Routledge.

Santos, B. de Sousa (2009). *Sociología jurídica crítica. Para un nuevo sentido común en el derecho* (Carlos Lema intr. i rev. de la trad.). Madrid/Bogotá: Trotta/Ilsa.

Sarat, A. (2004). *The Blackwell Companion to Law and Society*. Oxford: Blackwell Pub.

Soriano, R. (1997). *Sociología del derecho*. Barcelona: Ariel.

Treves, R. (1988). *La Sociología del Derecho. Orígenes, investigaciones, problemas*. Barcelona: Ariel.

Treviño, A. J. (2008). *The Sociology of Law. Classical and Contemporary Perspectives*. New Brunswick: Transaction.

Vago, St. (2011). *Law and Society* (10a. ed.). Prentice Hall / Pearson.

